

بسمه تعالی

خلاصه گزارش چهل و هشتمین جلسه شورای آینده‌نگاری و نظریه‌پردازی سلامت فرسنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران

پنج‌شنبه ۹۴/۱۲/۲۰

الف) مقدمه:

ایمنی غذایی، یعنی اطمینان از اینکه غذایی که مردم جامعه استفاده می‌کنند بطور کامل سالم و فاقد هرگونه آلودگی باشد. این آلودگی می‌تواند شامل آلودگی میکروبی، انگلی و یا شیمیایی باشد. در دهه‌های اخیر با گسترش تکنولوژی و افزایش مصرف آفت‌کش‌ها، آنتی‌بیوتیک‌ها و هورمون‌ها در تولید مواد غذایی در کشورهای در حال توسعه، شاهد اثرات زیانبار بر سلامت انسانها، آلودگیها و شیوع انواع بیماریها مثل سرطان‌ها، ناهنجاریهای مادرزادی و مسمومیت‌های ناشی از آلودگی غذا هستیم. آلودگی مواد غذایی به فلزات سنگین از جمله سرب و کادمیوم از طریق استفاده از کودهای فسفاته لجن‌های فاضلابی، تغذیه با مواد غذایی آلوده به آفلاتوکسین مانند گندم، آرد، پسته، بادام زمینی و شیر، آلودگی مواد غذایی به آفت‌کش‌ها و از طریق مواد شیمیایی در صنایع بسته‌بندی نگرانی‌هایی را بوجود آورده است.

امنیت غذایی «دسترسی همه مردم در تمام اوقات به غذای کافی برای داشتن یک زندگی سالم» تعریف می‌شود. که سه عامل «موجود بودن»، «دسترسی به غذا» و «پایداری در دریافت غذا» محورهای اصلی این تعریف می‌باشند. در بحث امنیت غذایی و ایمنی غذا، سه چالش عمده پیش روی نظامهای حکومتی و سلامت کشورهای در حال توسعه است. اول، گرسنگی و فقر و تنگدستی در حال افزایش در جهان، دوم، عدم وجود تعادل در رژیم غذایی روزانه افراد، بیماریهای مرتبط با رژیم غذایی نامناسب از جمله چاقی و بیماریهای قلبی، سکته‌های قلبی و دیابت، سوم، تخریب محیط زیست، فرسایش خاک، آلودگی آب، انتشار گازهای گلخانه‌ای و از بین رفتن تنوع زیست محیطی تهدیدی جدی علیه تولید جهانی غذا به شمار می‌رود.

کشور ما نیز تحت تأثیر سه چالش جهانی است. و عوامل گوناگونی وضعیت امنیت غذا و تغذیه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هر چند در ایران چالش اصلی کمی درآمد و فقر نیست، ولی نداشتن آگاهی کافی از اصول تغذیه، روند تعیین‌کننده‌ها در زمینه تغذیه و بیماریهای متابولیکی چشم‌انداز مطلوبی را نشان نمی‌دهد. افزایش مصرف چربی، مرگ و میر ناشی از بیماریهای قلب و عروق، اضافه وزن و چاقی نشانگان هشدار دهنده هستند و رهایی از این مشکل، سیاستگذاری، برنامه‌های مناسب و اتخاذ راهبردهای کلی مناسب را طلب می‌کند.

در حال حاضر بحث غذا موضوعی منحصر به حوزه سلامت نیست، بلکه موضوعی با عنوان توسعه پایدار است که تولید محصولات سالم و رساندن آن بر سر سفره مصرف‌کنندگان را وظیفه همه بخش‌ها و سازمانهای مرتبط می‌داند، در قانون نیز بر رویکرد انسان سالم با توجه به یکپارچگی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ارزشیابی، نظارت، تخصیص منابع، ارتقاء شاخص‌های سلامت، سلامت آب و هوا، امنیت غذا و محیط سلامت روانی و جسمی تأکید شده است، و کاهش مخاطرات و آلودگیهای تهدید کننده سلامتی و اصلاح الگوی تغذیه جامعه نیز در برنامه‌های توسعه کشور دیده شده است.

فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران برحسب وظیفه و بدلیل اهمیت و توجه به اولویت ملی دسترسی به غذای سالم و افق سال ۱۴۰۴ حمایت‌طلبی و تقویت همکاریهای بین بخشی، جلسه چهل و هفتم شورای آینده‌نگاری و نظریه‌پردازی سلامت را به بحث درباره موضوع امنیت و ایمنی غذا و تغذیه اختصاص داد. تا با حضور مسئولین وزارت بهداشت و وزارت جهاد کشاورزی و همه سازمانهای دست‌اندر کار تولید و نظارت عرضه مواد غذایی، مسایل مربوط را مورد بحث و مذاکره قرار دهند. جلسه با شرکت ۵۲ نفر از مسئولین و استادان برجسته کشوری مربوط، اعضای محترم شورای آینده‌نگاری و گروه‌های علمی تغذیه و بهداشت و علوم دارویی فرهنگستان رأس ساعت ۸ صبح در محل تالار اجتماعات فرهنگستان تشکیل گردید. و تا ساعت ۱۱:۱۵ دقیقه ادامه یافت.

ب) موضوع:

امنیت و ایمنی غذا و تغذیه

ج) محورهای اصلی مورد بحث:

۱. سلامت و امنیت و ایمنی غذا و تغذیه و راهبردهای آینده
۲. چالش‌های جهانی تأثیرگذار بر وضعیت امنیت غذا و تغذیه کشور
۳. زیست فن‌آوری کشاورزی و امنیت غذا و تغذیه
۴. کنترل کیفی محصولات کشاورزی و صیانت از سلامت آحاد جامعه

د) چالش‌های اصلی:

۱. عدم استفاده مناسب از دانش و تکنولوژی در جهت امنیت غذا و تغذیه در کشور.
۲. افزایش سرانه مصرف کود شیمیایی در کشور و روند فزاینده سرانه مصرف نسبت به کشورهای اروپایی و آمریکا.
۳. ورود کود و سم‌های قاچاق بدون کیفیت و عدم مدیریت مطلوب مصرف کود و سم و کم‌توجهی به ایمنی غذا و تغذیه برای مردم از مزرعه تا سفره، و در نتیجه تهدید سلامت مردم.
۴. تفکیک مسئولیت امنیت غذا و سلامت غذایی در دو وزارتخانه (بهداشت و کشاورزی) و دیده نشدن آن در یک زنجیره امنیت و تأمین غذا.
۵. رو در رویی با سیاست‌های بسیار پیچیده و بسته در بحث امنیت غذا و تغذیه و موضوع تسلط برخی کشورها بر جهان، و تبدیل شدن مسئله امنیت غذا و تغذیه و تسلط از طریق غذا به یک جنگ.
۶. چالش‌های قابل تأمل عدم مصرف مواد تراریخته در برخی از کشورهای جهان به ویژه در کشورهای تولید کننده این مواد.
۷. عدم تعریف روشن از مرجع نظارت بر فرآورده‌های وارداتی کشور و کارآمدی ناکافی نظارت‌های موجود.
۸. عدم اعلام صریح وجود برابری واقعی بین محصولات دستکاری شده ژنتیک و محصولات طبیعی مراجع جهانی مورد قبول همگانی.
۹. اجرا نشدن قانون و دستورالعمل‌های لازم برای بر چسب‌گذاری محصولات دستکاری شده ژنتیکی، در کشور.
۱۰. کم توجهی به اصول، منطق و ضوابط بحث ارگانیک و محقق نشدن، اهداف قانونی تعیین شده در برنامه پنجم.
۱۱. عدم عزم اجرایی و انسجام و هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده علی‌رغم تصویب سند ملی تغذیه و امنیت غذایی در شورای عالی سلامت و امنیت غذایی و عدم امضای نهایی و ابلاغ این سند.
۱۲. ناکافی بودن اطلاعات کشاورزان و مردم در خصوص امنیت غذا و تغذیه و سلامت غذا از مزرعه تا سفره.
۱۳. وجود و افزایش بسیاری از مشکلات مثل از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و به خطر افتادن اقتصاد کشاورزان بدلیل واردات محصولات کشاورزی و صحیح نبودن سیاست‌های کشت، واردات و قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی.

۱۴. استنادات غیر علمی و ضعیف برای پاسخ به سئوالات پیچیده در بحث تراریخته.
۱۵. کم‌توجهی به مشکلات غیر از ورود محصولات تراریخته مثل کم آبی و خشکسالی و فقر خاک و امثال آن.
۱۶. ناهماهنگی در food policy با Nutrition policy در کشور.

پیشنهادات کلی:

۱. برای بالابردن میزان بهره‌وری می‌توانیم با استفاده از دو راهکار امروز، دانش علم زیست فن آوری و دانش کشاورزی مدل کاربردی تلفیقی کود شیمیایی، زیستی و آلی را بکار ببریم.
۲. یکپارچگی در شورای عالی سلامت مدیریت می‌شود و باید پیشنهادهای مشخصی برای پیش بینی در قانون و اجرایی شدن توسط وزارتخانه‌ها، نهادها و سازمانهای مرتبط ارائه شود.
۳. در رابطه با تراریخت در کشور قانون وجود دارد و در برنامه پنجم پیش بینی شده است و در این راستا شورای ایمنی زیستی برقرار و فعال است و کاملاً دخالت می‌کند و در حال حاضر اجرای قانون راهبرد اساسی برون رفت از چالشها است.
۴. روشن شدن فن آوری‌های علمی مورد تأیید و ساز و کارهای قانونی و پابندی به رعایت قانون و آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ابلاغی توسط دولت راهبرد تأمین دو موضوع امنیت غذایی و ایمنی غذایی است.
۵. استقرار امنیت و سلامت غذا و تغذیه هر دو در یک زنجیره و تولید یک وزارتخانه متولی واحد به تصویب قانون برسد.
۶. در ارائه پیشنهاد و راهکارها باید مدل تلفیقی بگونه‌ای طراحی و ارائه شود که برای کشاورزان مقرون به صرفه باشد.
۷. در بحث حوزه امنیت غذا و تغذیه به ویژه محصولات تراریخت لازم است تاریخچه، وضعیت و روند فعلی و دلایل پذیرش و عدم پذیرش و انتشار آن در جهان به دقت مطالعه شود و باید نسبت به نفوذ و رشد گروهها و تشکیلات جهانی هشیار بود. چون در ریشه جهانی تأثیر بر مصرف و فرهنگ مصرف غذا هیچ تردیدی نیست و فرآورده‌های نو ترکیب در کنار فواید خطراتی هم دارند.
۸. با پرداختن به بحثهای پیچیده امنیت غذا مثل مواد تراریخته مسئولین مربوط کشوری نباید از توجه و اجرایی کردن برنامه‌های جاری ساده و کم هزینه غافل شوند، یک سری مسایل ساده مثل کاهش مصرف نمک و شکر و نوشابه‌های گازدار در جامعه راه‌حل‌های ساده ای دارند.

۹. در راستای فرمایش مقام معظم رهبری و اقتصاد مقاومتی مورد نظر ایشان باید جهت‌گیری و حرکت به سمت فن‌آوری‌های جدید، تولید ملی درون‌زا و دانش بنیان باشد.
۱۰. قوانین و دستورالعمل‌های موجود در خصوص برچسب‌گذاری محصولات دستکاری شده ژنتیکی از راهبردهای اساسی در تحقق اهداف که باید بطور کامل اجرا شود.
۱۱. لازم است عزم ملی، انسجام و هماهنگی بین سه ارگان وزارت بهداشت متولی سلامت، وزارت کشاورزی متولی تولید و سازمان محیط زیست مسئول محیط زیست به عنوان ارگانهای تصمیم‌گیر بوجود آید.
۱۲. باید نهادهای متولی برای تحقق بحث مهم محصولات ارگانیک که در قانون پنجم توسعه برنامه راهبردی کشوری ارگانیک مصوب اسفند ماه ۱۳۹۰ آمده است، مداخله و اقدام نمایند.
۱۳. بدلیل شرایط کشور مثل کم‌آبی، شوری و کویر بودن زمین‌ها، و نیاز کشور به تکنولوژی نوین لازم است با مطالعه دقیق به صورت منطقی برای توسعه و استفاده از آن حرکت کنیم.
۱۴. پیگیری جدی و تسریع در امضای نهایی سند ملی تغذیه و امنیت غذایی مصوب شورای عالی سلامت و امنیت غذایی و ابلاغ اجرا به بخشهای مربوط توسط مسئولین ضروری است.
۱۵. حمایت بیشتر دولت از وزارتخانه‌های وظیفه‌مند به‌ویژه تأمین منابع برای انجام وظایف و تحقق اهداف امنیت غذا و تغذیه لازم است.
۱۶. تشکیل کارگروهی با اسم معین در فرهنگستان برای بحث در چهار محور، واردات تراریخته و آنچه ریسک دارد، رهاسازی مواد تراریخته در کجا آری در کجا نه، تولید علم و تحقیق و توسعه متوازن.
۱۷. در قانون‌گذاری و تعیین استانداردها برای تولید و واردات هر دو ضابطه گذاشته شود.
۱۸. برای افزایش آگاهی بهبود عملکرد و ارتقاء سلامت مردم برنامه‌های آموزشی جامع و فراگیر امنیت غذا و تغذیه طراحی و اجرا شود.